

Declarație de poziție ad-hoc ENOC „Recunoașterea și consolidarea protecției copilului apărător al drepturilor omului” aprilie 2023

PREAMBUL

Rețeaua europeană a ombudsmanilor pentru copii (ENOC) își exprimă îngrijorarea profundă ca răspuns la încălcările repetate și raportate cu care se confruntă copiii apărători ai drepturilor omului, acționând în fața publicului. Copiii Apărători ai Drepturilor Omului (CADO) sunt definiți ca apărători ai drepturilor omului (ADO) cu vârsta sub 18 ani.

Comitetul pentru Drepturile Copilului, în cadrul Zilei de discuții generale din 2018, a consfințit că și copiii care „nu se văd ca atare sau nu sunt considerați și numiți ca atare de către alții” sunt într-adevăr apărători ai drepturilor omului dacă „întreprind acțiuni pentru promovarea, protejarea și îndeplinirea drepturilor omului, inclusiv a drepturilor copilului”.

Ținând cont de faptul că apărătorii drepturilor omului sunt adesea persecutați din cauza acțiunilor lor de promovare a drepturilor omului, incontestabil, Copiii Apărători ai Drepturilor Omului au dreptul la protecție specială în temeiul Convenției ONU privind drepturile copilului (UNCRC) și al legislației internaționale relevante privind drepturile omului.

Copiii apărători ai drepturilor omului constituie un grup caracterizat prin intersectarea vulnerabilităților atât în calitate de copii, cât și în calitate de apărători ai drepturilor omului. Copiii sunt deținători de drepturi vulnerabili care depind în mare măsură de adulți pentru a se bucura plenar de drepturile sale.

„Declarația ONU privind apărătorii drepturilor omului”¹, încorporează CADO în noțiunea sa „toate persoanele care promovează și luptă pentru protecția și realizarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale la nivel național și internațional”. Declarația nu este obligatorie și nu creează noi drepturi specifice ale omului pentru apărătorii ai drepturilor omului (ADO), ci reunește drepturile consacrate în alte instrumente juridice internaționale extrem de ratificate. În plus, ea subliniază că toți apărătorii drepturilor omului, prin urmare, fără nicio distincție de vârstă, trebuie să fie protejați de către state împotriva oricărei violențe, amenințări, represalii sau discriminare (art. 12).

Comitetul pentru Drepturile Copilului la fel a recunoscut² copii ca „promotori și apărători ai drepturilor copiilor în viața lor de zi cu zi” și a declarat că „Statele părți ar trebui să raporteze cu privire la măsurile pe care le-au luat pentru a atinge acest obiectiv”. În 2018, experții ONU în drepturile omului au emis o declarație comună, inclusiv comisarul Consiliului Europei (CoE) pentru drepturile omului, pentru a marca cea de-a 20-a aniversare a „Declarației privind apărătorii drepturilor omului”.

Declarația a îndemnat statele să creeze și să-și consolideze legislația cadru care protejează apărătorii drepturilor omului și luând în considerare „nevoile de protecție ale apărătorilor drepturilor omului care se confruntă cu riscuri specifice”, cum ar fi femeile și copiii apărătorii drepturilor omului.

¹ Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms” (1998), available here - <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-right-and-responsibility-individuals-groups-and>.

² General Comment No. 1 (2001), para. 20, available here - https://www.right-to-education.org/sites/right-to-education.org/files/resource-attachments/CRC_General_Comment_1_en.pdf.

Consiliul Europei „Recomandarea privind necesitatea de a consolida protecția și promovarea spațiului societății civile în Europa”³ recunoaște vulnerabilitățile specifice cu care se confruntă unele grupuri de ADO. Cu toate acestea, Recomandarea nu i-a în considerare în același mod pe Copiii Apărători ai Drepturilor Omului și nici nu îi menționează. În timp ce Manualul Consiliului Europei privind participarea copiilor a recunoscut că „copiii își pot asuma roluri de apărători ai drepturilor omului”⁴, nu există niciun mecanism la nivelul CoE care să se concentreze în jurul lor ca grup anume, ținând cont de capacitățile lor în evoluție și de nevoile specifice.

„Instrucțiunile UE privind apărătorii drepturilor omului”⁵ sunt un element important al politicii externe a UE privind drepturile omului. Instrucțiunile oferă misiunilor UE în țări terțe sugestii practice pentru a sprijini și proteja apărătorii drepturilor omului, precum și pentru a permite UE să intervină și să protejeze apărătorii drepturilor omului aflați în pericol. O astfel de concentrare orientată spre exterior nu implică o abordare introspectivă pentru sprijinirea și protejarea apărătorilor drepturilor omului în Uniunea Europeană. Într-adevăr, UE nu are standarde care ar putea ghida țările UE în dezvoltarea legislației naționale pentru protejarea (copiilor) apărătorilor drepturilor omului.

RISCURILE

O abordare a drepturilor copilului în „Declarația privind apărătorii drepturilor omului” ar putea proteja mai pe larg CADO. Cu toate acestea, gama de riscuri și provocări actuale pe care le întâmpină Copiii Apărători ai Drepturilor Omului este largă și nu poate fi rezolvată doar prin aplicarea strictă a principiilor directe ale UNCRC la Declarație. Aplicarea principiilor directe ale UNCRC, într-adevăr, uneori riscă să ofuscheze drepturile de care se bucură CADO în calitate de apărători.

În timp ce principiul nediscriminării (art. 2 UNCRC) este reflectat atât în definiția din Declarație a ADO, cât și în articolul 12.2 (de jure și de facto), articolul 8.1 se concentrează pe „participarea nediscriminatorie a DRU la guvernare [...] și în conducerea treburilor publice”. Este simplu că CADO sunt împiedicați să se bucure de acest drept, deoarece nu au putere politică și nu sunt implicați în mod sistematic și semnificativ la mai multe niveluri. Copiii Apărători ai Drepturilor Omului nu au locuri dedicate în societatea civilă, organizațiile naționale și internaționale, cu excepția unor bune practici izolate. Dreptul lor la libertatea de exprimare (art. 13 UNCRC) este în mod implicit limitat în mod semnificativ, deoarece nu își pot exprima punctele de vedere în mod regulat în forurile cu puteri de decizie. În acest context, este improbabil ca opiniile Copiii Apărători ai Drepturilor Omului să primească importanța cuvenită (CRC art. 12).

Deseori, CADO nu sunt considerați ca atare de către adulți, opiniile lor sunt uneori auzite, dar nu întotdeauna luate în serios în procesele de luare a deciziilor, deoarece CADO sunt subestimați în mod constant în înțelegerea preocupărilor legate de drepturile omului ale societății în care trăiesc.

³ Recommendation CM/Rec(2018)11 of the Committee of Ministers to member States on the need to strengthen the protection and promotion of civil society space in Europe, available here - https://search.coe.int/cm/pages/result_details.aspx?objectid=09000016808fd8b9.

Interesul superior al copilului (art. 3 UNCRC) este un principiu care poate fi interpretat pentru a oferi protecție CADO, dar poate fi folosit greșit de către adulți pentru a restricționa ceea ce poate sau nu face un CADO individual. Copiii apărători ai drepturilor omului nu primesc informații detaliate și prietenoase copiilor (art. 13 UNCRC) cu privire la riscurile și beneficiile cu care s-ar putea confrunta acționând în fața publicului (art. 17 și 29 UNCRC), contrarând opiniile adulților cu privire la interesele lor. Ei nu primesc în mod consecvent informații despre drepturile omului și drepturile copiilor sau despre ceea ce fac CADO și ADO și, prin urmare, nu sunt în măsură să se identifice ca atare. CADO nu primesc informații despre remediile existente și mecanismele de sprijin, adesea neprietenoase pentru copii, pe care le-ar putea accesa dacă devin ținta unor încălcări ale drepturilor omului.

Dreptul Copiilor apărători ai drepturilor omului la viață, supraviețuire și dezvoltare (art. 6 UNCRC) este adesea subminat de riscul de represalii și sancțiuni din partea autorităților (inclusiv a școlilor) asupra activităților lor publice. CADO primesc abuzuri, amenințări și crime de ură atât online, cât și offline (injurări, hărțuire cibernetică etc.). Ei sunt expuși riscului de represalii și violență și sunt, în general, stigmatizați și descriși ca „făcători de probleme” de către mass-media, ceea ce le scade șansele de a fi luate în serios de către adulți. În plus, vulnerabilitățile existente anterior sunt exacerbate de expunerea lor publică și de stigmatizarea ulterioară bazată pe gen, dizabilitate, rasă, limbă, religie, etnie și origine socială. Apărătorii drepturilor omului pot fi ținta violenței ca măsură de descurajare față de ceilalți CADO și ADO.

Deși aceste riscuri au cu siguranță un impact din ce în ce mai înrăutățit asupra dezvoltării copilului, principiul interesului superior nu ar trebui să depășească drepturile pe care CADO le dețin în calitate de apărători ai drepturilor omului.

De exemplu, deși CADO ar putea fi mai vulnerabili la riscurile de mai sus atunci când se implică în proteste publice și pacifice, principiul interesului superior ar trebui aplicat nu ca o măsură de prevenire care le interzice acțiunea publică, ci ca un stimulent pentru a garanta condiții sigure pentru participarea lor semnificativă.

Copiii apărători ai drepturilor omului ar trebui să fie protejați și să se bucure de drepturile lor pe baza vulnerabilităților lor intersectate, atât ca copii, cât și apărători ai drepturilor omului. Ca urmare a specificului grupului, precum și a evoluțiilor relativ noi și a recunoașterii la nivel internațional a rolului lor public de apărători, este necesar să se elaboreze măsuri adaptate pentru CADO. Astfel de măsuri trebuie să le recunoască, să le protejeze și să le împuternicească să se implice în mod semnificativ în societatea civilă și organizațiile internaționale. Deși foarte puține instrumente juridice disponibile în prezent la nivel regional și internațional se aplică tuturor apărătorilor drepturilor omului - și indiferent de vârsta acestora - implementarea lor efectivă ar trebui să țină cont de nevoile specifice (de exemplu, mecanisme de plângere adaptate copiilor etc.) și de interesele pe care le au apărătorii drepturilor omului.

În acest context, noi, membrii ENOC, îndemnăm toți actorii implicați, adică statele, autoritățile și organizațiile naționale (locale/regionale), europene și internaționale, instituțiile independente pentru copii/drepturile omului, sectorul privat, mass-media, părinții/famiiliile și comunitățile să aprobe, să implementeze și să sprijine următoarele recomandări:

Recomandări pentru state:

- Copiii sunt deținători de drepturi și, au voce și au dreptul să își revendice drepturile. Statele au responsabilitatea principală de a recunoaște public rolul important al CADO în protecția și promovarea drepturilor omului în general și a drepturilor copiilor în special.

- Statele ar trebui să se abțină de la orice acțiuni care împiedică sau subminează eforturile organizațiilor societății civile de a apăra copiii apărători ai drepturilor omului, cum ar fi campanii de calomnie care vizează indivizi, proceduri greoaie de înregistrare a ONG-urilor și incriminarea sprijinului acordat populațiilor vulnerabile, cum ar fi copiii în migrare sau copiii LGBTIQ+. Astfel de acțiuni amenință rolul democratic jucat de sectorul civil într-o societate și au un efect intimidant asupra CADO.

- Statele nu trebuie doar să se abțină de la orice acțiuni care îi împiedică, dăunează sau discreditează copiii să acționeze ca apărători ai drepturilor omului, ci au și obligația de a-i proteja în mod eficient în exercitarea drepturilor lor, inclusiv dreptul la libertatea de asociere, întrunire pașnică și acțiunea publică în general.

- Statele ar trebui să înlăture toate restricțiile legislative și/sau administrative și alte bariere care împiedică CADO să își exercite pe deplin drepturile și să își desfășoare activitatea în domeniul drepturilor omului.

- Statele ar trebui să creeze toate condițiile adecvate și necesare pentru a împuternici copiii care acționează sau aspiră să acționeze ca apărători ai drepturilor omului, în conformitate cu dreptul lor de a fi auziți (Art.12), să participe la luarea deciziilor și să își exercite libertățile, drepturile civile și politice.

- Ca parte a măsurilor de împuternicire, statele ar trebui să ofere educație interactivă obligatorie, adecvată vârstei, privind drepturile omului/copilului și CADO, începând din primii ani, continuând prin școală și extinzându-se la educația ulterioară și dezvoltarea profesională. Curriculum-ul ar trebui să includă informații despre mecanismele disponibile de remediere și sprijin, inclusiv cele care sunt până la cea a ombudsmanilor/comisarilor pentru copii.

- Statele ar trebui să creeze și/sau să faciliteze crearea de spații sigure online și offline în care Copiii apărători ai drepturilor omului să se poată exprima liber și fără teamă de represalii, să susțină drepturile lor sau ale altora, inclusiv ale adulților, sau să protesteze împotriva încălcării drepturilor omului.

- Statele au, de asemenea, o obligație pozitivă de a adopta măsuri și politici legislative, administrative și orice alte măsuri și politici care protejează și împuternicesc în mod explicit și specific CADO.

Aceste măsuri ar trebui să fie în deplină conformitate cu UNCRC și Declarația ONU privind CADO, care integrează o abordare sensibilă la vulnerabilitățile suplimentare ale CADO, care pot include gen, dizabilitate, rasă, limbă, religie, etnie și origine socială.

- Opiniile Apărătorilor Drepturilor Omului Copilului ar trebui incluse în dezvoltarea unei astfel de legislații și politici naționale. În timpul elaborării legislației aferente, statele ar trebui să se consulte cu copiii și cu organizațiile pentru drepturile copilului care au o experiență cât mai variată în materie și să includă perspectivele și recomandările acestora⁶. Procesul de consultare ar trebui să fie incluziv și reprezentativ.

- Statele ar trebui să depună eforturi pentru a se asigura că CADO au acces la informații adaptate copiilor despre drepturile lor, sprijin efectiv și căi de atac.

- Statele ar trebui să se asigure că Copiii Apărători ai Drepturilor Omului pot avea acces la mecanisme naționale, europene și internaționale de plângeri adecvate și eficiente pentru copii pentru a contesta încălcările drepturilor.

- Statele ar trebui să ratifice Protocolul Opțional la CRC privind Procedurile de Comunicare pentru a permite CADO să depună plângeri pentru încălcarea drepturilor omului la Comitet și să caute remedii efective. Statele care au ratificat Protocolul Opțional ar trebui să depună eforturi consistente și eficiente pentru a-și disemina conținutul și pentru a facilita accesul la

IJDC/INDO -uri într-o manieră adecvată vârstei și accesibilă adulților și copiilor, inclusiv celor cu dizabilități, în conformitate cu articolul 17 din protocol.

⁶ ENOC position statement on Child Rights Impact Assessment (2020), available here - <https://enoc.eu/wp-content/uploads/2020/11/ENOC-2020-Position-Statement-on-CRIA-FV-1.pdf>

- Statele ar trebui să consolideze mandatul și să ofere competențe adecvate Instituțiilor Independente pentru Drepturile Copilului (IJDC) și Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului (INDO) pentru a lua în considerare plângeri și a efectua investigații, inclusiv cele transmise în numele sau direct de către CADO.

Recomandări pentru instituțiile europene și internaționale pentru drepturile omului și pentru alte organizații relevante:

- Organizațiile europene și internaționale de resurse umane ar trebui să dezvolte standarde și instrumente care să promoveze, să protejeze și să apere în mod specific CADO. Aceste standarde și instrumente ar trebui să recunoască în mod explicit rolul special al CADO ca grup separat de ADO care necesită protecție suplimentară.
- Organizațiile europene și internaționale pentru drepturile omului (UE, CoE, ONU etc.) care monitorizează conformitatea statelor cu drepturile omului/copiilor ar trebui să solicite în mod explicit statelor părți să raporteze cu privire la situația CADO în jurisdicțiile lor. CADO ar trebui să fie direct implicate în procesul de raportare.
- Comitetul ONU pentru Drepturile Copilului ar trebui să includă în mod sistematic în observațiile sale finale adresate statelor părți recomandări specifice privind CADO.
- ONU ar trebui să propună, asemănătoare celei adaptate ADO, o Lege-Model pentru Recunoașterea și Protecția CADO, bazată pe o abordare a drepturilor copilului care distinge realizarea drepturilor CADO de ADO adulți și este ghidată de principiile UNCRC.
- Raportorul special al ONU pentru apărătorii drepturilor omului ar trebui să recunoască în mod specific rolul CADO în toate activitățile sale. Raportorul ar trebui să acorde o atenție deosebită situației CADO în timpul vizitelor în țară, rapoartelor, comentariilor cu privire la legislație și politici și altele. Posibilitatea de a transmite informații în cadrul procedurii de comunicare ar trebui promovată în rândul CADO, iar procedura să fie adaptată pentru copiilor.

Recomandări pentru Instituții Independente/Naționale pentru Drepturile Copilului/Drepturile Omului/ IJDC/INDO:

- IJDC/INDO ar trebui să joace un rol proeminent în întărirea statutului juridic al CADO și în a-i ajuta să-și revendice drepturile.
- IJDC/INDO nu numai că ar trebui să recunoască rolul și acțiunile CADO, ci trebuie să le încurajeze, să le echipeze, să le susțină și să le protejeze în mod activ și eficient, acordând o atenție deosebită grupurilor vulnerabile de copii.
- IJDC/INDO ar trebui să atingă și să se implice sistematic cu copiii, inclusiv cu CADO, și să se asigure că aceștia sunt la fel de accesibili și vizibili pentru toate grupurile de copii. Ei ar trebui să elaboreze politici adecvate de protecție a copilului pentru a garanta că implicarea copiilor este sigură.
- IJDC/INDO ar trebui să fie proactivi și să contribuie, prin campanii de informare, conștientizare, advocacy și alte activități adecvate, la o schimbare de mentalitate în care CADO sunt recunoscuți ca apărători activi și promotori ai drepturilor lor.

- IIDC/INDO ar trebui să sprijine CADO să raporteze și să caute redresarea pentru încălcările drepturilor omului.
- IIDC/INDO ar trebui să fie echipate cu toate puterile și resursele necesare pentru a contribui la asigurarea protecției și a remediilor eficiente pentru CADO.

Recomandări pentru alți actori: sectorul privat, mass-media, părinți/familie, comunități etc.:

- Sectorul privat ar trebui să se asigure că activitățile sale nu dăunează CADO și, atunci când este cazul, să le promoveze activitatea în domeniul drepturilor omului.
- Mass-media ar trebui să raporteze într-un mod transparent și obiectiv asupra activităților desfășurate de CADO și să promoveze o imagine pozitivă a CADO.
- Adulții ar trebui să caute în mod activ informații despre drepturile copiilor, să învețe despre obligațiile lor în protecția și împuternicirea copiilor și să recunoască CADO atunci când acționează ca atare.
- Adulții ar trebui să respecte și să sprijine copiii care sunt sau doresc să devină CADO. Ele nu ar trebui să împiedice drepturile copiilor la libera exprimare, de asociere, de întrunire pașnică și de protest sub orice pretext. În schimb, ei ar trebui să se străduiască să contribuie la crearea condițiilor sigure pentru exercitarea acestor drepturi și a tuturor celorlalte drepturi de către CADO.

ENOC este cofinanțat de Programul pentru Cetățenie, Egalitate, Drepturi și Valori al Uniunii Europene. Conținutul acestei publicații reprezintă doar punctul de vedere al ENOC și este responsabilitatea sa exclusivă. Comisia Europeană nu își asumă nicio responsabilitate pentru utilizarea care poate fi făcută a informațiilor pe care le conține.